

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор

ВНЗ «Національна академія управління»

д.е.н., проф. **Сергій ЄРОХІН**

«19» вересня 2023 року

ВИТЯГ

витяг з протоколу №1 міжкафедрального семінару (кафедри маркетингу, економіки, управління та адміністрування, кафедри фінансів, обліку та фундаментальних економічних дисциплін, кафедри міжнародних економічних відносин, кафедри комп'ютерних наук, інформаційних технологій та системного аналізу) ВНЗ «Національна академія управління» про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Яциковського Б.І. на тему: «Державне регулювання економічним розвитком гірничодобувної галузі в умовах модернізації національної економіки», поданої на предмет її рекомендації до захисту у спеціалізований вченій раді Д 26.889.01 для здобуття наукового ступеня доктора економічних наук зі спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Присутні: Головуючий на засіданні – завідувач кафедри маркетингу, економіки, управління та адміністрування д.е.н., проф. Єрмошенко М.М., ректор ВНЗ «Національна академія управління» д.е.н., проф. Єрохін С.А.; перший проректор д.е.н., проф. Штулер І.Ю.; завідувач кафедри міжнародних економічних відносин к.е.н., доц. Костюк В.Р.; завідувач кафедри фінансів, обліку та фундаментальних економічних дисциплін д.е.н., доц. Овчар П.А.; завідувач кафедри комп'ютерних наук, інформаційних технологій та системного аналізу д.т.н., проф. Савенков О.І.; професор кафедри маркетингу, економіки, управління та адміністрування д.е.н, доцент Костинець Ю.В., доцент кафедри маркетингу, економіки, управління та адміністрування д.е.н. Костинець В.В.; доцент кафедри маркетингу, економіки, управління та адміністрування д.е.н., доцент Павлов В.В.; доцент кафедри маркетингу, економіки, управління та адміністрування к.е.н., доцент Серкутан Т.В.; доцент кафедри маркетингу, економіки, управління та адміністрування к.е.н. Неговська Ю.М.; доцент кафедри маркетингу, економіки, управління та адміністрування к.е.н. Іванишина Г.С.; доцент кафедри фінансів, обліку та фундаментальних економічних дисциплін к.е.н. Браславець О.Ю., доцент кафедри фінансів, обліку та фундаментальних економічних дисциплін к.е.н., доц. Чередніченко Ю.В.; доцент кафедри маркетингу, економіки, управління та адміністрування к.е.н. Садюк А.В.; доцент кафедри міжнародних економічних відносин к.е.н. Штань М.В.; професор кафедри комп'ютерних наук, інформаційних технологій та системного аналізу д.ф.-м.н., проф. Лопатін О.К.;

здобувач наукового ступеня к.е.н., доц. Яциковський Б.І.

запрошені: радник члена Рахункової палати, д.е.н., проф. Голубка С.М. (науковий консультант);

Рецензентами дисертаційної роботи виступили: д.е.н., проф. Єрохін С.А.; д.е.н., доц. Костинець Ю.В.; д.е.н., доц. Овчар П.А.

Слухали: Про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації Яциковського Б.І. на тему: «Державне регулювання економічним розвитком гірничодобувної галузі в умовах модернізації національної економіки», поданої у формі рукопису для обговорення на предмет її рекомендації до захисту на спеціалізованій вченій раді і здобуття наукового ступеня доктора економічних наук зі спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством .

Дисертація виконана у ВНЗ «Національна академія управління».

Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради ВНЗ «Національна академія управління» 12 липня 2022 року, протокол № 4.

Науковий консультант – радник члена Рахункової палати, д.е.н., проф. Голубка С.М.

Виступили:

Докторант к.е.н., доцент Яциковський Б.І. у своїй доповіді обґрунтував актуальність теми, розкрив мету і завдання дослідження, наукову новизну; вказав на практичну цінність і апробацію одержаних результатів, а також проінформував про ступінь урахування зауважень і пропозицій до дисертації, висловлених рецензентами при попередніх обговореннях; надав інформацію про власні публікації у фахових виданнях і впровадження практичних рекомендацій наукового дослідження.

Під час обговорення дисертації Яциковський Б.І. відповів на поставлені запитання (13), які стосувались основного змісту роботи, використаних методів дослідження, елементів наукової новизни, практичного значення одержаних результатів та ступеня врахування попередніх зауважень до дисертації. На всі запитання докторантом були дані ґрунтовні, вичерпні та чіткі відповіді.

З аналізом дисертації виступили рецензенти: д.е.н., проф. Єрохін С.А.; д.е.н., доц. Костинець Ю.В.; д.е.н., доц. Овчар П.А., а також науковий консультант - д.е.н., проф. Голубка С.М.

У своєму виступі доктор економічних наук Єрохін С.А. (рецензент) позитивно оцінив структурну логічність викладу матеріалу дисертаційної роботи, що визначається її метою і завданнями. Зокрема, рецензентом відзначено, що вплив сучасної гірничодобувної промисловості як окремо взятої галузі на світову економіку весь час збільшується, що й зумовлює актуальність дослідження. На сьогодні вона піднялася на 5-ту сходинку в рейтингу найпотужніших виробничих напрямів після комп'ютерного, фармацевтичного, нафтогазового й банківського секторів.

Зважаючи на це, систематизовано понятійно-термінологічний апарат дослідження гірничодобувної галузі в структурі національної економіки. Терміни у гірничодобувній галузі запропоновано розділяти за групами щодо

змісту економіки та її структури, гірничого добування, еколого-економічного актуалітету та управлінської діяльності. З'ясовано місце гірничодобувної галузі в структурі економіки України згідно з КВЕД-2010. Зазначено, що гірничодобувна галузь формується окремими підгалуззями, які на практиці та в економічній науці позначаються в залежності від об'єкту добування (переробки).

Наукова новизна отриманих результатів полягає у розробленні концептуальних положень розвитку гірничодобувної галузі; обґрунтуванні ролі та значення державного регулювання розвитку гірничодобувної галузі в умовах модернізації національної економіки; аналізі процесів та безпекових аспектів розвитку гірничодобувної галузі в структурі національної економіки, а також висвітленні антикризового управління як системи завчасної діагностики і захисту гірничодобувної промисловості. Обґрунтовано комплексний науково-методичний підхід до моделювання загроз для економічної безпеки підприємств гірничодобувної галузі, а також досліджено умови фінансування гірничодобувної галузі з поєднанням державного і приватного капіталу. Значна увага приділена інноваційним аспектам стратегії економічного розвитку гірничодобувної галузі у системі загальнодержавних реформ та визначено соціально-економічну ефективність програмно-цільових аспектів економічного розвитку гірничодобувної галузі Дніпровсько-Донецького і Західного регіонів тощо.

Рецензент звернув увагу на практичне значення дослідження, яке підтверджене використанням матеріалів у навчальному процесі, в діяльності державних та громадських інституцій. Робота пройшла апробацію на різних конференціях в Україні та за її межами. Є достатня кількість публікацій за темою дослідження, зокрема тих, що входять до міжнародних наукометричних баз.

Наукова цінність і практична значущість дисертації є високою і відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Доктор економічних наук, доц. Костинець Ю.В. (рецензент) наголосила, що практично цінним є бачення дисертанта щодо фінансування економічного розвитку гірничодобувної галузі в Україні з поєднанням державного і приватного капіталу та обґрунтування необхідності капітальних вкладень та залучень інвестицій, як з державних так і приватних джерел, а також створення державою належних умов у сфері банківського кредитування, активізації бюджетного фінансування гірництва та сприяння підприємствам у пошуку іноземних або вітчизняних інвесторів, які будуть спрямовувати кошти у розвиток вітчизняної гірничої галузі на вигідних умовах. На підставі цього рецензент підкреслила, що дисертація Яциковський Б.І. на тему «Державне регулювання економічним розвитком гірничодобувної галузі в умовах модернізації національної економіки» є важливим комплексним науковим дослідженням, присвяченим даній проблемі.

Обґрунтування можливості розвитку гірничого добування як конкурентоспроможної галузі економіки України на засадах регіоналізації з використанням програмно-цільового підходу надало змогу стверджувати, що національна стратегія економічного розвитку гірничодобувної галузі є

безумовною в цільових орієнтирах та слугує основою для розробки регіональних програм, які прямо або дотично спрямовані на досягнення стратегічних цілей.

Ознайомлення з текстом дисертації, рефератом, з опублікованими науковими працями автора дозволяє стверджувати, що головні завдання, сформульовані як мета дослідження, вирішені в повному обсязі. Структура викладу є логічною та оптимальною, що дозволило автору повністю виконати проміжні завдання, сформульовані ним на виконання загальної мети дослідження. В роботі використано широкий спектр методів наукового дослідження, завдяки чому у кожному аспекті з'ясовано суть поставленого питання і отримано аргументовані висновки.

Рецензент доц. Костинець Ю.В. у своєму виступі позитивно охарактеризувала наукову діяльність дисертанта та відзначила актуальність теми дослідження. Зокрема, вернула увагу на висвітленні ролі держави щодо розвитку гірничодобувної галузі у структурі національної економіки. Адже, розвиток гірничодобувної галузі зумовлює загострення еколого-економічних проблем, що можуть бути розв'язаними за допомогою важелів держави. Таким чином, державне регулювання економічним розвитком гірничодобувної галузі потребує відповідної концепції, яка повинна бути спрямована на добування корисних копалин з огляду на інтереси майбутніх поколінь та на екологічні пріоритети. Саме така концепція і знайшла висвітлення у дисертаційній роботі, зауважила рецензент.

Дисертаційна робота є повністю самостійним і завершеним науковим дослідженням, що повністю відповідає сучасним вимогам до докторських дисертацій і може бути рекомендована до захисту на спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Доктор економічних наук, доц. Овчар П.А. (рецензент) у своєму виступі позитивно охарактеризував наукову діяльність докторанта та відзначив актуальність теми дослідження, зауваживши при цьому, що підхід автора розкриває галузевий напрям економічної науки. Особливо важливим є економічний, управлінський та інституціональний зрізи дослідження задля досягнення балансу між економічним, соціальним та екологічним розвитком.

Особливо імпонує твердження автора про те, що гірнича промисловість є стратегічно важливим сектором економіки. Відповідно, існує потреба у створенні державою належних умов у сфері банківського кредитування (зменшення відсоткової ставки за кредитами, надання пільгових позик з відтермінуванням перших внесків тощо), активізації бюджетного фінансування гірництва та сприяння підприємствам у пошуку іноземних або вітчизняних інвесторів, які будуть спрямовувати власні кошти у розвиток вітчизняної гірничої галузі на вигідних умовах. Як наслідок, підвищення фінансового забезпечення гірничодобувної галузі здатне змінити її негативний тренд економічного розвитку, а ефективно функціонуюча гірнична сфера підвищить рівень національної енергетичної системи, забезпечить сталий соціально-економічний розвиток держави, зменшить негативні тенденції на ринку праці за

рахунок збільшення робочих місць та покращить роботу усього промислового комплексу України.

Рецензент доц. Овчар П.А. зробив висновок, що дисертація «Державне регулювання економічним розвитком гірничодобувної галузі в умовах модернізації національної економіки», представляє собою оригінальне, теоретично значиме і практично результативне дослідження. За своїм науковим рівнем, повнотою охоплення проблеми, ступенем аргументації висновків та пропозицій дисертація Яциковського Б.І. заслуговує бути рекомендованою до захисту на спеціалізованій вченій раді для здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Доктор економічних наук, проф. Голубка С.М. (науковий консультант) позитивно відзначив наукову діяльність докторанта як приклад органічного поєднання теорії і практики та подякував рецензентам за об'єктивний аналіз дисертаційної роботи та за конструктивні зауваження, усунення яких покращить її змістовність. Питання, які задавалися докторанту та відповіді на них переконують, що рівень професійної підготовки автора дисертації є високим, також відчувається високий рівень теоретичної підготовки, наявність практичного досвіду, а також наукова зрілість та культура. Докторант має достатню кількість наукових публікацій.

Науковий консультант висловив переконання, що Яциковський Б.І. за своїми професійними й особистими якостями повністю заслуговує на науковий ступінь доктора економічних наук, оскільки дисертаційна робота за критеріями наукової і практичної цінності відповідає сучасним вимогам і заслуговує на рекомендацію спеціалізованій вченій раді для прийняття до захисту.

В обговоренні взяли участь: д.е.н., проф. Штулер І.Ю., к.е.н., доц. Костюк В.Р., к.е.н. Іванишина Г.С., д.е.н., проф. Єрмошенко М.М., які дали позитивну оцінку дисертаційної роботі, вказали на високий науковий і практичний рівень проведеного дослідження і підтримали рекомендацію щодо допущення її автора до захисту на спеціалізованій вченій раді, водночас висловивши пропозиції щодо доопрацювання відповідно до рекомендацій, висловлених рецензентами.

Доктор економічних наук, проф. Штулер І.Ю. вказавши на актуальність і практичну цінність дослідження, підкреслила, що дисертаційна робота Яциковський Б.І. відповідає тим високим вимогам, які нині пред'являються до здобувачів наукового ступеня доктора економічних наук і може бути представлена на захист у спеціалізованій вченій раді.

Доктор економічних наук, доц. Костюк В.Р. відзначив наявність необхідної кількості публікацій докторанта. Публікації автора за кількістю і головне якістю відповідають останнім вимогам Міністерства науки і освіти України і належним чином розкривають зміст і результати дисертаційної роботи. Також підкреслив уміння докторанта чітко і зрозуміло описувати складні економічні взаємозв'язки. Виконана докторська дисертація є складовою науково-дослідних робіт:

– «"Зелене" зростання та циркулярна економіка: українські перспективи післявоєнного відновлення» ВНЗ «Національна академія управління» (номер державної реєстрації 0122U202055), де внесок автора полягає у визначенні

чинників різного характеру, що надало можливість виявити чинники внутрішнього та зовнішнього середовищ, які впливають на зниження та/або покращення рівня економічної безпеки, спричиняють негативний вплив на економічну безпеку підприємств та запропоновано заходи щодо її посилення задля стійкого розвитку (тобто збалансованого і безупинного), що досягається за допомогою використання всіх видів ресурсів і підприємницьких можливостей, найбільш ефективного їх використання, а також запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам.

– «Формування механізму ефективного регулювання і управління економічною діяльністю підприємства» (номер державної реєстрації 0113U007514) наукового журналу «Економіка і фінанси» (довідка № 129 від 04.06.2019), де автор обґрунтував основні інструменти організаційно-економічного розвитку гірничодобувної галузі, використання природно-ресурсного потенціалу з балансуванням комерційних і суспільних інтересів, що забезпечують ефективне регулювання підприємством. Серед них особливе місце займають заходи бюджетного, дозвільного, податкового, валютно-фінансового, зовнішньоекономічного, інвестиційного, антимонопольного регулювання, а від ефективності їх застосування залежить конкурентність ринкового середовища в сфері надрокористування, активність взаємодії бізнесу і держави та наповнення бюджету.

Підтримавши ті позитивні оцінки, які прозвучали в процесі обговорення дисертаційної роботи, наголосив на необхідності повного врахування вказаних зауважень і побажань з боку рецензентів та інших учасників міжкафедрального семінару. Дисертація може бути рекомендована спеціалізованій вченій раді до захисту на отримання наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Кандидат економічних наук Іванишина Г.С. відзначила, що ознайомлення з дисертацією дає підстави зазначити, що докторант пред'являє вагомні наукові результати, обумовлені як об'єктом наукового дослідження, так і інноваційними методами його здійснення. Це дає вагомні підстави для високої оцінки наукового і практичного рівня дисертації та її рекомендації для захисту на спеціалізованій вченій раді по спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Доктор економічних наук, проф. Єрмошенко М.М. зазначив, що наукова й практична цінність дисертації є беззаперечною; вона є гідним наслідування прикладом органічного поєднання науки і практики. Виступив за рекомендацію дисертаційної роботи до захисту на спеціалізованій вченій раді.

У заключному виступі докторант Яциковський Б.І. висловив свою подяку учасникам обговорення, і запевнив, що неодмінно врахує всі зауваження перед тим, як подати остаточний варіант тексту дисертаційної роботи до спеціалізованої вченої ради.

Ухвалили:

1. Дисертаційна робота Яциковського Богдана Ігоровича є самостійно виконаною, завершеною науково-дослідною роботою і за своїм змістом, науковим рівнем, актуальністю і практичним значенням відповідає вимогам, які висуває до докторських дисертацій МОН України.

3. Рекомендувати дисертаційну роботу, за умов подальшого доопрацювання в робочому порядку та погодження вказаних зауважень, до попереднього розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді Національної академії управління за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

4. Затвердити наступний висновок стосовно прийняття рекомендації до захисту дисертаційної роботи Яциковського Б.І. на тему: «Державне регулювання економічним розвитком гірничодобувної галузі в умовах модернізації національної економіки», представленій у формі рукопису на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук зі спеціальності 08.00.03. – економіка та управління національним господарством затвердити наступний висновок:

ВИСНОВОК

міжкафедрального семінару (кафедри маркетингу, економіки, управління та адміністрування, кафедри фінансів, обліку та фундаментальних економічних дисциплін, кафедри міжнародних економічних відносин, кафедри комп'ютерних наук, інформаційних технологій та системного аналізу) ВНЗ «Національна академія управління» про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Яциковського Б.І. на тему: «Державне регулювання економічним розвитком гірничодобувної галузі в умовах модернізації національної економіки», поданої на предмет її рекомендації до захисту на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук зі спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

1. Актуальність теми дослідження. Сталий розвиток вимагає структурної перебудови національної економіки з метою прискорення адаптації діяльності суб'єктів господарювання до суспільних потреб. Особлива роль у цьому процесі належить державній політиці щодо розвитку гірничодобувної галузі, яка зумовлює загострення еколого-економічних проблем, що можуть бути розв'язаними за допомогою важелів держави. При цьому доцільно зауважити, що державне регулювання економічним розвитком гірничодобувної галузі є складним цільовий процесом. Воно передбачає комплекс заходів держави у вугільній, нафтогазовій, металургійній, електроенергетичній промисловості та комунальному господарстві, що спрямовані на ефективне використання природно-ресурсного потенціалу, базованого на добуванні з надр корисних копалин, а також їх розвідки, розробки, первинної переробки, використання і збуту, внаслідок чого відбуваються прогресивні зміни виробничо-послугового і структурного характеру в економіці країни та її регіонів.

У зв'язку з цим, дослідження гірничодобувної галузі є однією з актуальних проблем в економічній практиці та науці. Насамперед, існує потреба в державному регулюванні економічним розвитком гірничодобувної галузі, що є складним цільовим процесом. Хоча б тому, що концепція державного регулювання має бути спрямованою на обмеження добування корисних копалин з огляду на майбутнє та на екологічні пріоритети.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є частиною науково-дослідних робіт, що виконувалася відповідно до тем:

– «"Зелене" зростання та циркулярна економіка: українські перспективи післявоєнного відновлення» ВНЗ «Національна академія управління» (номер державної реєстрації 0122U202055), де внесок автора полягає у визначенні чинників різного характеру, що надало можливість виявити чинники внутрішнього та зовнішнього середовищ, які впливають на зниження та/або покращення рівня економічної безпеки, спричиняють негативний вплив на економічну безпеку підприємств та запропоновано заходи щодо її посилення задля стійкого розвитку (тобто збалансованого і безупинного), що досягається за допомогою використання всіх видів ресурсів і підприємницьких можливостей, найбільш ефективного їх використання, а також запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам.

– «Формування механізму ефективного регулювання і управління економічною діяльністю підприємства» (номер державної реєстрації 0113U007514) наукового журналу «Економіка і фінанси» (довідка № 129 від 04.06.2019), де автор обґрунтував основні інструменти організаційно-економічного розвитку гірничодобувної галузі, використання природно-ресурсного потенціалу з балансуванням комерційних і суспільних інтересів, що забезпечують ефективне регулювання підприємством. Серед них особливе місце займають заходи бюджетного, дозвільного, податкового, валютно-фінансового, зовнішньоекономічного, інвестиційного, антимонопольного регулювання, а від ефективності їх застосування залежить конкурентність ринкового середовища в сфері надрокористування, активність взаємодії бізнесу і держави та наповнення бюджету.

3. Особистий внесок автора в одержання наукових і практичних результатів роботи. Дисертація є одноосібно виконаною науковою роботою. Теоретичні узагальнення, основні положення, висновки, пропозиції й інші наукові результати, які виносяться на захист, отримані автором самостійно. Особистий внесок автора у роботи опубліковані у співавторстві, наведено у списку опублікованих праць. У дисертації використані лише ті ідеї та положення, що є результатом власних досліджень автора.

У роботі застосовано сучасні методи: *системний аналіз* – при дослідженні теоретико-методологічних засад розвитку гірничодобувної галузі у структурі національної економіки на інноваційних засадах; *абстрактно-логічний* – для визначення сутності основних понять, визначень і категорій; *історичний* – у дослідженні генезису й еволюції гірничодобувної галузі та практики управління її розвитком; *діалектичний* – для розгляду явищ у їх взаємозв'язку і розвитку,

єдності та боротьбі протилежностей; *статистичний аналіз та економіко-математичне моделювання* – для визначення взаємозв'язку фінансування і розвитку гірничодобувної галузі; *програмно-цільовий* – для визначення інструментів стратегічного управління розвитком галузі гірничого добування на засадах регіоналізації; *табличний і графічний методи* – для наочного зображення тенденцій розвитку гірничодобувної галузі.

4. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків, рекомендацій, які захищаються. Теоретичною базою дослідження стали законодавчі та нормативно-правові акти України, що регламентують розвиток гірничодобувної галузі в умовах модернізації національної економіки, закони України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, офіційні дані Державної служби статистики України, Міністерства економіки України, Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України, Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів, Міністерства цифрової трансформації України; дані Світового банку і Організації економічного співробітництва та розвитку; інформація закордонних статистичних інтернет-ресурсів; монографії та наукові публікації вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем розвитку гірничодобувної галузі, національної економіки, матеріали вітчизняних і міжнародних науково-практичних конференцій, власні розрахунки та спостереження.

5. Основні результати дослідження, ступінь їх наукової новизни та значущості, полягає в наступному:

уперше:

– обґрунтовано Концепцію стратегічного планування розвитку гірничодобувної галузі в умовах модернізації національної економіки, що включає три взаємозалежні етапи: стратегічний аналіз, цілепокладання і стратегічний вибір. У методологічному відношенні стратегічне планування гірничодобувної галузі повинно базуватися на системному, науково обґрунтованому, довгостроковому підходах до розробки і реалізації стратегічних планів, що надасть змогу підвищити ефективність і дієвість стратегічного регулювання галуззю на рівні країни. Обґрунтовано, що реалізація потенційних можливостей гірничодобувної галузі має бути прописана у стратегічному плані її розвитку, а формалізація самого процесу стратегічного планування гірничодобувної галузі здійснюється за допомогою процедур прогнозування, програмування і проектування. Реалізація Концепції є безумовною в цільових орієнтирах та слугує основою для розробки регіональних програм, що прямо або дотично спрямовані на досягнення стратегічних цілей на основі домінування інновацій, сільського розвитку, підтримки депресивних територій, управління регіональним розвитком;

– запропоновано комплексний теоретичний логічно-функціональний підхід стосовно перспективи розвитку гірничодобувної галузі в умовах цифровізації економіки, що дозволило обґрунтувати можливості розвитку даної галузі в системі національної економіки, а саме в частині відцифрування її змісту, створення нових робочих місць, що потребують компетенцій у цифрових послугах та які підвищують результативність і ефективність роботи даної галузі;

створення “твердої” і “м’якої” інфраструктури для розвитку гірничодобувної галузі та у складі цифрової економіки національного типу; поява ефективного цифрового інструменту управління галуззю; створення цифрового середовища та цифрової екосистеми гірничодобувної сфери, що у сукупності узагальнює вихідні позиції стосовно викликів і загроз, а також суттєво може понизити рівень корупції як явища в даній галузі;

– розроблено концепт формування програмно-цільових пріоритетів регіоналізації економічного розвитку гірничодобувної галузі в умовах сучасних викликів та загроз, що дозволило визначити стратегічні пріоритети розвитку гірничого добування як конкурентоспроможної галузі національної економіки, яке має здійснюватись на засадах регіоналізації з використанням програмно-цільового підходу, а також окреслити архітектоніку необхідних інституціональних умов, які забезпечують стратегування досягнення національних цілей ефективного використання природно-ресурсного потенціалу країни на основі регіоналізації тактичних рішень і локалізації ефектів для вирішення соціально-економічних, екологічних, природних проблем та реалізацію необхідних державних заходів щодо регулювання та підтримки її розвитку;

удосконалено:

– методологічний підхід до систематизації понятійно-термінологічного апарату функціонування гірничодобувної галузі у системі економічних знань, що на відміну від існуючих підходів надало змогу запропонувати комплексну систему дослідження гірничодобувної галузі, яка незважаючи на високе практичне значення, має базуватись на обґрунтуваннях теоретико-методологічного характеру. Отримані результати уможливили охарактеризувати терміни (економічний розвиток гірничодобувної галузі, її конкурентоспроможність, безпека, екологізація гірничого підприємництва, сталий розвиток гірничодобувної галузі та ін.), що розкривають якісний бік економічної діяльності в галузі та з огляду на глобальні виклики вимагають обов’язкових екологізації і технологізації;

– методичний підхід до управління чинниками у сфері розвитку гірничодобувної галузі, який на відміну від існуючих, дозволив виявити систему чинників державного регулювання економічним розвитком гірничодобувної галузі, що надало змогу з’ясувати прикладний сенс дослідження чинників, який полягає у визначенні можливостей управління ними, зокрема, усунення, нівелювання, коригування і трансформації, що забезпечує непрямої вплив держави на галузь та розглядати їх з погляду впливу на особливості галузі та впливу самої галузі на конкретну територію. Зазначене, зокрема, дозволило: обґрунтувати проблематику дослідження впливу екологічних чинників на державне регулювання економічним розвитком гірничодобувної галузі; довести, що найбільш актуальними є питання виникнення гірничопромислових відходів, у тому числі економіко-екологічне обґрунтування їх утилізації, а також рекультивация порушених ландшафтів; стверджувати, що дані процеси мають входити до пріоритетів державного регулювання галуззю з погляду коригування впливу екологічних чинників територіального розвитку;

– методичний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки гірничодобувних підприємств, що надало можливість обґрунтувати дієву інституціональну базу для забезпечення економічної безпеки гірничодобувних підприємств, що є надзвичайно важливим як в контексті ефективного функціонування цих підприємств, збільшення обсягів їх діяльності, так і в контексті важливості на національному рівні нарощення видобутку, наприклад, власного природного газу через доцільність зменшення частки його імпорту та забезпечення безпечного функціонування інших суб'єктів господарювання, сфер життєдіяльності суспільства та національної економіки в цілому. Такий підхід надає змогу більш систематизовано та структуровано визначати рівень економічної безпеки гірничодобувних підприємств, тенденції у зміні її стану, результат дії на об'єкт економічної безпеки дестабілізуючих чинників різного характеру, оцінювати результат проведених раніше заходів, а встановлення відхилень від максимально можливого/бажаного рівня економічної безпеки за кожною складовою надає можливість виявити чинники внутрішнього та зовнішнього середовищ, які вплинули на зниження/покращення рівня економічної безпеки, встановити причини негативного впливу на економічну безпеку підприємства та розробити заходи щодо її посилення;

– комплексний підхід до дослідження особливостей еколого-інноваційних аспектів розвитку гірничодобувної галузі у контексті сталого розвитку, викликів та загроз, що уможливив розкрити основні показники діяльності провідних гірничодобувних компаній світу, визначити імперативи забезпечення сталого розвитку гірничодобувної галузі як тривалого процесу, зокрема: формування прозорих конкурентних умов діяльності з державним контролем обсягів добування та їх впливу на довкілля; відповідального добування мінеральних ресурсів з контролем дотримання гірничодобувними підприємствами та їх об'єднаннями поставлених вимог; неперервності інноваційної діяльності гірничодобувних підприємств, їх об'єднань у співпраці з іншими стейкхолдерами на шляху відповідності цілям сталого розвитку галузі, економіки, суспільства, держави, а також дозволив окреслити роль глобалізації щодо гірничодобувної галузі для забезпечення формування конкурентоспроможних національних ринків, орієнтованих на інноваційний розвиток економіки з оптимізацією використання мінеральних ресурсів;

– науковий підхід до ідентифікації алгоритму виокремлення сучасних загроз для економічної безпеки підприємств гірничодобувної галузі, що дозволив, спираючись на досвід різних вчених та беручи за основу базові публікації щодо системного аналізу і теорії графів, зробити спробу моделювання загроз для економічної безпеки гірничодобувної галузі. Це надало можливість системного узагальнення та розуміння того, що: рівень безпеки будь-якої системи в значній мірі визначається можливістю реалізації захисних заходів стосовно ключових загроз, які повинні передбачати ліквідацію або ж пристосування до їх дії; ідентифікацію та відстеження зміни впливу загроз, що формує необхідну основу для їх моделювання, результатом чого стає ієрархічне впорядкування, що сприяє вибору найбільш доцільних інструментів й раціональному використанню ресурсів у діях суб'єктів безпеки. При цьому доцільно приділяти більше уваги

формуванню прогнозів зміни впливу ключових загроз на економічну безпеку гірничодобувної галузі;

набули подальшого розвитку:

– теоретичні засади в контексті політики державного регулювання розвитком гірничодобувної галузі, які на відміну від існуючих дозволяють обґрунтувати її вагомість для її економічного й сталого розвитку, простежити ретроспективу значення через призму етапів цивілізаційного поступу – від аграрного суспільства до індустріального, постіндустріального, інформаційного. Це забезпечило можливість системного узагальнення того, що дослідження гірничодобувної галузі формуються на стику знань різних наук, а також необхідності державного регулювання її розвитком;

– дослідження особливостей ключових елементів державної політики регулювання розвитком гірничодобувної галузі дозволило, на відміну від існуючих доробків, охарактеризувати принципи парадигм її сталого та інноваційно-технологічного розвитку, а також розглядати державне регулювання економічним розвитком гірничодобувної галузі як складний процес, що спрямований на інноваційно-технологічні досягнення та становлення галузі як конкурентоспроможної ланки в структурі національної економіки. З огляду на регулюючі цілі, зокрема, забезпечення економічного розвитку галузі, особливо гнучкими мають бути заходи бюджетного, дозвільного, податкового, валютно-фінансового, зовнішньоекономічного, інвестиційного, антимонопольного регулювання, адже від ефективності їх застосування залежить конкурентність ринкового середовища в сфері надрокористування, активність взаємодії бізнесу і держави з приводу використання природно-ресурсного потенціалу з балансуванням комерційних і суспільних інтересів;

– напрями та шляхи функціонування кластерного партнерства у національній економіці різних країн, що на відміну від наявних підходів дозволило обґрунтувати організаційно-економічні аспекти формування кластерів в українській гірничодобувній галузі, механізм їх регулювання та класифікувати за різними ознаками. Такий підхід надав змогу організаційно-економічний механізм функціонування та розвитку кластера гірничодобувної галузі представити у вигляді сукупності елементів, що спрямовані на розвиток суб'єктів кластерного об'єднання шляхом реалізації їх стратегій у рамках загальної концептуально узгодженої стратегії функціонування та розвитку кластера як найпрогресивнішої організаційної форми ринкової економіки;

– комплексний підхід до аналізу стану та показників розвитку гірничодобувної галузі уможливило охарактеризувати фінансові результати функціонування гірничодобувної галузі, динаміку чистого прибутку (збитку), частки збиткових підприємств та рівню рентабельності всієї діяльності підприємств за видами економічної діяльності. Зазначене надає змогу більш точно оцінити стратегічну важливість гірничодобувної галузі у системі національної економіки, оскільки забезпечує вагомий надходження до державного бюджету, зокрема, і за рахунок зовнішньоекономічної діяльності, створює умови для підтримання на належному рівні енергетичної безпеки та розвиток інших секторів національної економіки. Водночас, отримані результати формують

необхідне інформаційне підґрунтя для коригування державного регулювання розвитком гірничодобувної галузі із орієнтацією на досягнення національних інтересів;

– науково-методичний підхід до формування антикризового управління в гірничодобувній галузі, який на відміну від існуючих підходів забезпечує формування та впровадження єдиної політики щодо ефективної реалізації антикризового управління на двох рівнях-стратегічному та тактичному: тактичні антикризові заходи використовують внутрішні резерви кожного підприємства, а стратегічні орієнтовані на посилення взаємодії в межах галузі із формуванням максимально довгого ланцюга доданої вартості за рахунок посилення співпраці із переробними й транспортними організаціями. Це надало можливість сформулювати власне трактування антикризового управління гірничодобувною галуззю як реалізацію комплексу заходів, що передбачають своєчасну реакцію на виклики з метою недопущення виникнення, гальмування розвитку й ліквідацію наслідків кризової ситуації з подальшою стабілізацією й переходом до економічного розвитку на основі реструктуризації у відповідності до змінених умов та цілей сталого розвитку, орієнтацією нашої країни на розвиток «зеленої» енергетики, зокрема, і через скорочення видобування вугілля, у відповідності до положень ратифікованих міжнародних угод, серед яких Рамкова конвенція ООН про зміну клімату, Кіотський протокол, Паризька угода тощо;

– підходи до аналізу стану національного розвитку гірничодобувної галузі дозволили виявити та розкрити основні тенденції фінансування гірничодобувної галузі з поєднанням державного і приватного капіталу. Це надає можливість планувати подальшу державну політику щодо: створення належних умов у сфері банківського кредитування (зменшення відсоткової ставки за кредитами, надання пільгових позик з відтермінуванням перших внесків тощо), активізації бюджетного фінансування гірництва та сприяння підприємствам у пошуку іноземних або вітчизняних інвесторів, які будуть спрямовувати власні кошти у розвиток вітчизняної гірничої галузі на вигідних умовах. Відповідно, підвищення фінансового забезпечення гірничодобувної галузі сприятиме безпеці національної енергетичної системи, сталого соціально-економічного розвитку держави, зменшення негативних тенденцій на ринку праці за рахунок збільшення робочих місць та покращення роботи усього промислового комплексу України.

6. Практична цінність результатів роботи полягає в тому, що основні матеріали та теоретичні положення роботи дозволяють створити теоретико-методологічне та практичне підґрунтя державного регулювання економічним розвитком гірничодобувної галузі в умовах модернізації національної економіки.

Найважливіші теоретичні положення, практичні розробки, методичне забезпечення і висновки, що представлені в дослідженні, доведено до рівня конкретних рекомендацій та використані органами державної влади, підприємствами, установами, що підтверджено довідками про впровадження в діяльність:

– народного депутата України (Калаур І. Ф.) – при опрацюванні нормативно-правових актів, змін до законодавства України, що регулює

розвиток гірничодобувної галузі в частині практичного застосування новітніх цифрових інструментів підприємствами гірничодобувної галузі та сприятиме правовому регулюванню державного контролю і нагляду за загальним користуванням надрами в Україні (довідка від 14.07.2023 р.);

– Головного управління ДПС у м. Києві при розробці стратегічних пріоритетів для реформування оподаткування економічної діяльності, пов'язаної з експлуатацією національних природних ресурсів та розв'язання проблеми порядку обчислення рентної плати та зарахування надходжень до бюджетів різних рівнів, що належать до пріоритетних напрямів реформування податкової системи України. Насамперед, стосовно справляння рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин зі специфікацією її розміру та порядку сплати, а також стягнення з господарюючих суб'єктів, які здійснюють добування та первинну переробку корисних копалин одного із спеціальних податків роялті, можуть бути використані для внесення змін до законодавства, що регулює податковий порядок і реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, особливо в регулюванні надходжень до державного та місцевих бюджетів (довідка № 11292/Я/26-15-32-00-15 від 08.06.2023 р.);

– Чернігівської обласної ради під час підготовки «Стратегії сталого розвитку Чернігівської області на період до 2027 року та Плану заходів з її реалізації на 2021–2023 роки», яка була прийнята рішенням двадцять першої сесії сьомого скликання від 18 грудня 2019 року за № 4-21/VII, зокрема, в частині щодо оптимізації роботи ланцюгів «освіта-наука-виробництво» та формування промислових кластерів за перспективними напрямками виробництва, зокрема, налагодження міжгалузевих взаємодій шляхом стимуляції утворення виробничих комплексів, кластерів із залученням гірничодобувних підприємств у проекти галузей «вищих» технологічних укладів (для прикладу, з сільськогосподарськими підприємствами – виробництво нових форм добрив, з транспортними підприємствами – розробка кар'єрів, з підприємствами енергетики – добування поруч з невідновлювальною і відновлювальною енергетичною сировиною та ін.), а також створення умов для використання новітніх технологій та запровадження інновацій (довідка № 02-03/414 від 06.06.2023 р.);

– Державного геофізичного підприємства «Укргеофізика» Державної служби геології та надр України при розробці системи оцінювання рівня економічної безпеки гірничодобувних підприємств, що сприятиме виокремленню низки аспектів, які характеризують якість проведення такого оцінювання та яких варто дотримуватися для забезпечення комплексності і системності цих процедур, а також дозволило виконувати регіональні дослідження території України та визначити подальші напрямки геологорозвідувальних робіт (довідка № 01-550 від 05.06.2023 р.);

– ВНЗ «Національна академія управління», де теоретичні положення дисертаційної роботи використовувалися в освітньому процесі при викладанні навчальних дисциплін «Стратегічне управління» та «Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації» (акт від 01.06.2023 р.).

7. Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок у них автора. Положення та найвагоміші результати дисертаційної роботи знайшли відображення в 34 наукових працях, серед них: 25 статей у наукових фахових виданнях України та тих, які входять до міжнародних наукометричних баз даних, в тому числі 3 статті у виданнях, індексованих у міжнародній наукометричній базі «Web of Science»; та 9 публікацій апробаційного характеру. Наукові публікації відповідають вимогам п. 8 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук (Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197) та наказу МОН України № 1220 від 23.09.2019 р. «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук».

8. Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні та методологічні положення дисертаційної роботи були оприлюднені на міжнародних і всеукраїнських науково-теоретичних та науково-практичних конференціях, науково-методичних семінарах і круглих столах, у тому числі: «Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти» (Ужгород, 2019); International scientific-practical conference «Education and Global Studies» (Rome, Italy, 2019); International scientific-practical conference «Innovation and Entrepreneurship» (Montreal, Canada, 2020); VII Міжнародна наукова інтернет-конференція «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці» (Київ – Баку, 2020); The V th International scientific and practical conference «Study of modern problems of civilization» (Oslo, Norway, 2020); International scientific-practical conference «Business Management, Economics and Social Sciences» (London, United Kingdom, 2020); Міжнародна науково-практична конференція «Реформування економіки: проблеми, перспективи, міжнародний досвід» (Дніпро, 2021); Всеукраїнська науково-практична конференція «Фінанси, бухгалтерський облік та підприємництво: аналіз тенденцій та перспектив розвитку» (Одеса, 2021); XXXI, XXXII, XXXIII Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції «Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи» (Переяслав, 2021); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми економіки, обліку, фінансів та права» (Полтава, 2021); 38-а конференція ІВІМА (Севілія, Іспанія, 2021); The 1-st International Scientific and Practical Conference «International Scientific Discussion: Problems, Tasks and Prospects» (Brighton, Great Britain, 2021).

9. Оцінка мови і стилю дисертації. Дисертаційна робота написана державною мовою, текст викладено науковим стилем, робота відзначається логічною структурною побудовою. Стель викладу наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечує достовірність і легкість сприйняття.

10. Загальний висновок щодо дисертаційної роботи. Дисертація Яциковського Б.І. на тему: «Державне регулювання економічним розвитком гірничодобувної галузі в умовах модернізації національної економіки» відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством, яка подана на здобуття ступеня доктора наук, за актуальністю, ступенем новизни, науковим рівнем та практичною цінністю,

змістом та оформленням повністю відповідає вимогам п. 7, 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук (Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197) та наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Міжкафедральний семінар ВНЗ «Національна академія управління» рекомендує дисертацію Яциковський Б.І. на тему: «Державне регулювання економічним розвитком гірничодобувної галузі в умовах модернізації національної економіки» до захисту у спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Результати голосування:

“за” - 17
“проти” - немає
“утрималися” - немає.
Рішення прийнято одногосно.

Головуючий:

**завідувач кафедри маркетингу,
економіки, управління та
адміністрування
ВНЗ «Національна академія
управління», д.е.н., проф.**

Микола ЄРМОШЕНКО

**Вчений секретар
к.е.н., доц.**

Тетяна СЕРКУТАН